

Ennyi a munka irodalomtörténeti vonatkozású része. Ezt a kevés és ismerős anyagot azonban bőséges körtéssel juttatja el olvasóihoz. Hosszadalmas volna, ha elsorolnánk, hogy a szerző mi mindent hord össze dolgozatában a Bánk bán-mondával kapcsolatban, tehát elhagyjuk; célunk ugyanis inkább a figyelmeztetés volt, mint az ismertetés.

HEGEDÜS ZOLTÁN.

Doktori értekezések 1929—30-ban.

(Második, befejező közlemény.)

9. *Bánrév György: Vörösmarty Salamon királya és történeti forrásai.* Budapest, 1929. 8.-r., 71 l. — A terjedelmes dolgozat részlete egy nagyobb, sőt arányaiból következtetve, igen nagy munkának, amely Vörösmarty történelmi drámáiról szól, s egymagában is csak része a *Salamon királyt* fejtegető fejezetnek. A maga nemében figyelemreméltó részlet. Alapos filológiai készültséggel és módszeres munkával két kérdésre ad feleletet: az egyik a dráma keletkezésének, a másik forrásainak kérdése. Az első, rövidebb fele bebizonyítja, hogy Vörösmarty a *Salamon király* első fogalmazását 1822 derekán fejezte be (az év vége felé készült el vele), de csak 1826-ban gondol kiadására: előfizetési felhívásának jóval nagyobb az eredménye, épen a *Zalán* hatása miatt, mint a *Zaláné* volt — sikere azonban annál kisebb. Forrásai közül elsőnek a Thuróczy és Fessler nyújtotta anyaggal foglalkozik. A legkisebb részletekig hatoló pontossággal igazolja, hogy Vörösmarty fő forrása még ott is Thuróczy, ahol Fessler is jól egyezik vele; de Fessler egyik-másik adatát sem mellőzte, amint Heltai Gáspárt és Virág Benedeket is kiaknáztta. Egyetlen olyan adat, mint Dezső *győri* püspöksége, elviszi szerzőnket Budai *Polgári lexikon*ához: semmi sem kerüli el gondos figyelmét, amellyel megállapítja, hogy Vörösmarty nagy tisztelettel ragaszkodott a történelem hiteles adataihoz és tárgyi vonatkozásban képzeletét alárendelte a históriának. A történelem külső adataiba azonban a maga eszményei varázsolta életet: lírai szubjektívizmusából következik, hogy a maga költői ideálját rejti el Salamon korába. A jeles dolgozatnak hibája, hogy mindezt megállás nélkül, tömör egymásutánban, fásasztó részletezéssel mondja el. Érdekes lett volna Vörösmarty történetiszemléletének fejlődését is látnunk a *Salamontól* a *Zalánig*.

10. *Luxemburger Irén: Obernyik Károly élete és munkái.* Budapest, 1929/30. 8.-r., 52 l. — A dolgozat készültét megokolja, hogy Obernyiknek Ferenczy József dolgozatán, amellyel Obernyik munkáinak kiadását bevezette, és Faragó Márton kísérletén kívül nincsen életrajza, méltatása. Síma, gördülékeny elbeszélő formában, a költő kéziratainak, levelezésének felhasználásával, minden messzebbrenéző törekvés nélkül foglalja össze a szerző az adatokat, nem győzván eléggé hangsúlyozni, hogy egy közepes tehetségű író zökkenés nélkül eltelt pályájáról van szó. Alkotásait modorosán, iskolás jelzőkkel jellemzi, maga is «közepes átlagot» ad, nincsenek problémái és mélyebbre nem is lát: még a francia romanticizmus vagy Shakespeare

hatását sem vizsgálja kellően. Obernyik naplójának közlése érdekesebb lett volna.

11. *Ifj. Szász Károly: A magyar színikritika története 1849—1867-ig.* Budapest, 1929. 8.-r. 46 l. — A magyar kritika fénykorát tárgyalja, Gyulai Pál és Salamon Ferenc működését. (Arany nem írt színikritikát.) Bevezetésében Császár elméletét fejt tovább s megállapítja, hogy a színikritika a műbírálattól eltérő műág, mert közvetlen szemlélet alapján mond ítéletet s lényegesen eltér a drámabírálattól, a dramaturg munkájától. A kettőnek megkülönböztetése már Gyulai kritikáin meglátszik, aki szerző szerint «a hivatásával még tisztában nem levő» színikritikánk fejlődésének tisztult irányt szabott. Ebben Vörösmartyval és Bajzával szemben, úgy nézem, kissé igazságtalan s önmagát cáfolja. Amit egyébként a színikritikus Gyulairól mond, az áll általában a műbírálóról is; újat alig tud mondani, ez természetes, de tömör, jellemző rajtot ad. Másként állunk Salamonnal, akinek igazi kritikai nagysága még nem gyökerezett a köztudatba: szerzőnk Császár Elemér egyetemi előadásai nyomán bátran kimondja róla, hogy őnja néha mélyebb vizeket érint Gyulainál is, s ilyenkor a lényeget tisztában látja. Különösen találó tragikum-elméletüknek ellentétessége s annak kiemelése, hogy Salamon, bár kissé dilettáns, egységesebben látja a költő és a színész együttműködését. Gregussban nemes ízlése és jóindulata mellett, miként Riedl is, a szép kultuszának fenkölt papját látja, Csengeryről megállapítja, hogy szívesebben hajlott a dramaturgia felé. A «quartett» működésében a nemzeti szellem vezető elvével az irodalmi ízlés és az etikai érzés uralmát látja. A dolgozat komoly és magvas; meglátja és megoldja problémáit.

12. *Dénes Tibor: Péterfy Jenő esztétikája.* Pécs, 1930. 8.-r. 50 l. — A Péterfyről szóló több jeles tanulmány (Riedl, Angyal, Rédey Tivadar), Péterfy működésének egészét magyarázta és világította meg. A szerző most Péterfynek általános esztétikai elveit próbálja műveiből kihámozni és módszeresen összefoglalni. Megmondja, hogy Goethétől és Hegeltől Sarcey-ig és Taine-ig, leginkább azonban a görög filozófusokig, kik voltak Péterfy mesterei, vázolja esztétikai és lélektani elemző módszerét, amelynek formája a sokrateszi dialektika lett, s megállapítja esztétikai alapelveit, kategóriáit, az alkotóról és a műről vallott elveit, majd a műfajokról kialakult elméletét. De egységes képet nem tud alkotni a nagy európai műveltségű «renaissance-esztétikusról», mert Péterfy impresszionista volt, akinek reálidealizmusa nem fejlődött egységessé, világnézete sem volt meghatározhatóan egy. Munkássága nagy fejlődést jelent, maradandó nyomokat, de nem beteljesülést. A dolgozat módszeresen végzett munka eredménye, s ez kétségtelen érdeme. Gondolatmenete és fogalmazása azonban rapszodikus, szórendje is ennek megfelelőleg néha nyakatekert. Tévedése, hogy a művészetek nem tartoztak Beöthy szorosan tudományos érdeklődésének körébe.

13. *Schvertsig Antal: Gárdonyi Géza regényköltészete.* Budapest. 1930. 8.-r. 59 l. — Ez az okosan átgondolt és jól megírt kis tanulmány három fejezetében taglalja Gárdonyi regényköltészetét, s mindegyiknek végén

szabatosan összefoglalja eredményeit. Bevezetésében Gárdonyi regényírói pályáját rajzolja meg, fejlődését az iránykereséstől a realista és öntudatos magyar író alkotásiig: az előbbiben a Jókai romanticizmusából való elindulástól a furcsaságok burleszk hajhászásán át a naturalista íróhoz jutunk; a másik rész, amely a kiforrott író állítja elénk alkotásaival, külön tárgyalja nagy történelmi és külön társadalmi regényeit. Nem hatol nagyon mélyre, a kép, amelyet rajzol, nem nagyon éles és plasztikus, de amit mond, azt körültekintéssel, meggondoltan állítja és bizonyítja. A regényeknek leginkább genezise érdekli, ebbe a kor hatását is beleértve, azontúl munkája inkább csak ismertető, mint elemző Ítéletei azonban józanok és helyesek, álláspontja különösen a társadalmi regények dolgában nagyon becses is. Amit Gárdonyi regényköltészetének jelentőségéről összetoglalásul mond, annak minden sorát magunkévá tehetjük.

14. *Pröhle Vilma: Az Ember tragédiája és a Faust.* Budapest, 1929. 8.-r. 114. l. — Ez a terjedelmes dolgozat ma már nem szorul bírálatra: fiatal szerzője meghalt, alighogy megszerezte első munkájával a doktori fokozatot. Nem hánytorgatom föl tehát azt, amiben fiatalos buzgalma túlzásba vitte (a magyar drámát értékben a német fölé helyezi), vagy amibe a kezdő kritikátlansága sodorta (a buddhizmus hatása a tragédiára), inkább azt emelem ki, ami a dolgozatnak ad bizonyos jelentőséget. Ez a célkitűzése. Pröhle Vilma nem tartozik a „forráskutatók”-nak céhébe. Ellenkezőleg. Ő azt kutatja, miben tér el, a nyilvánvaló hatás ellenére, Madách műve Goetheétől, s megpróbálja igazolni, nem is eredmény nélkül, hogy egyfelől az a sok egyezés, amelyet a két mű között eddig kimutattak, inkább külső, mint belső hasonlóság: a helyzet teszi azzá, amelyben megjelennek, de eltérő gondolatkörből sarjadtak, másfelől, hogy a két költő lelkivilága s így a két dráma eszmevilága is egészen más. Erre a megállapításra a két mű beható elemzésével jut el, s az elemzésben helyenként mélyebbre ereszkedik, másutt meg finomabb árnyalatok megkülömböztetéséig jut el, mint tudományos pályáján épen csak meginduló szerzőtől várnók. A dolgozat függelékében összeállítja a két dráma szöveg-egyezéseit s ad a régieken kívül eddig észre nem vetteket is — egyik-másik kapcsolatba állítása azonban nincs kellőleg megokolva.

KEREKES EMIL.